

Dr Anna Jagiełło-Szostak
Uniwersytet Wrocławski, Instytut Studiów Międzynarodowych
anna.jagiello-szostk@uwr.edu.pl

OBRONA CYWILNA W WYMIARZE MIĘDZYNARODOWYM NA PRZYKŁADZIE MIĘDZYNARODOWEJ ORGANIZACJI OBRONY CYWILNEJ (ICDO) – GENEZA I DZIAŁALNOŚĆ

INTERNATIONAL DIMENSION OF CIVIL DEFENCE – ORIGINS AND ACTIVITIES OF THE INTERNATIONAL CIVIL DEFENCE ORGANISATION (ICDO)

Streszczenie: Organizacje międzynarodowe, w tym organizacje rządowe i pozarządowe, są jednym z podmiotów stosunków międzynarodowych. Ochrona cywilów przed katastrofami naturalnymi, konfliktami zbrojnymi oraz pomoc humanitarna wpisuje się w działalność m.in. United Nations Disaster Assessment and Coordination (UNDAC) – mechanizm ekspercki Narodów Zjednoczonych ds. oceny i koordynacji działań w przypadku wystąpienia kryzysów humanitarnych, katastrof naturalnych lub spowodowanych przez człowieka. Jest on zapleczem eksperckim Biura ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej ONZ (OCHA). Inną instytucją zajmującą się obroną cywilną w ramach Unii Europejskiej jest Dyrekcja Generalna ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności (ECHO). Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na genezę i działalność Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej (*International Civil Defence Organisation* – ICDO) z siedzibą w Szwajcarii, która od początku swojej aktywności zorientowana była na pomoc ludności cywilnej w wypadku konfliktów zbrojnych, a obecnie także w przypadku katastrof naturalnych. Ponadto przeanalizowane zostaną cele i działalność ICDO w czterech obszarach: budowania potencjału narodowego (*national capacity building*), współpracy międzynarodowej (*international cooperation*), działalności humanitarnej (*humanitarian projects*) oraz aspekty dotyczące świadomości i gotowości (*awareness and preparedness*). Określone zostaną także wyzwania stojące przed tego typu organizacją.

Słowa kluczowe: obrona cywilna, międzynarodowa organizacja rządowa (IGO's), pomoc humanitarna, zarządzanie kryzysowe

Summary: International organizations, including governmental and non-governmental ones, are one of the subjects of international relations. Protecting civilians against natural disasters, armed conflicts and humanitarian aid is in line with the activity of the United Nations Disaster Assessment and Coordination (UNDAC), which is an expert mechanism of the United Nations for evaluation and coordination of actions in the case of the appearance of humanitarian crises and disasters caused by nature and humans. It is an expert back-up facility of the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). Another example is the civil protection mechanism within the European Union, which is the office of D-G. for European

Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). The purpose of this article is to draw attention to the genesis and activity of the International Civil Defence Organisation (ICDO), which is headquartered in Switzerland. The ICDO, since the very beginning of its activity, has been oriented to help the civilian population in the event of an armed conflict, and now also in the case of natural disasters. In addition, there will be analyzed the aims and activities of ICDO in four areas: national capacity building, international cooperation, humanitarian projects and aspects of awareness and preparedness. It will also specify the challenges facing this type of organisation.

Keywords: civil defence, international governmental organisation (IGO's), humanitarian aid, crisis management

Wstęp

W wyniku procesu rozszerzania zakresu bezpieczeństwa państwa, pojawia się obok państw coraz więcej podmiotów stosunków międzynarodowych, takich jak organizacje międzynarodowe, w tym organizacje rządowe i pozarządowe (Łoś-Nowak, 2008, s. 65–75) czy instytucje państwowe. Zmianie ulega także katalog przedmiotowego bezpieczeństwa, w którym pod uwagę wzięty jest nie tylko czynnik militarny, ale także wzrost roli uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i kulturowych. Po zimnej wojnie rozwijały się nowe teorie bezpieczeństwa, jak np. bezpieczeństwo ludzkie (*human security*). Początek tej koncepcji datuje się na 1994 r., kiedy pojawił się Raport United Nations Development Programme (dalej: UNDP), którego autorzy stwierdzają, iż: „bezpieczeństwo ludzkie nie dotyczy broni – a jest zorientowane na życie ludzkie i godność” („Human Development Report”, 1994). Mary Kaldor określa ten typ jako bezpieczeństwo jednostek i wspólnot (nie jako bezpieczeństwo państwa), obejmujące prawa i rozwój człowieka (Kaldor, 2007, s. 182). Ponadto widoczne są dwa ujęcia bezpieczeństwa ludzkiego. Jak podaje Pauline Kerr, wąskie podejście dotyczy zagrożenia przemocą (*freedom from fear*), podczas gdy szersze wskazuje na zagrożenia wynikające ze słabego rozwoju (*freedom from want*) (Kerr, 2013, s. 108). Pierwsze podejście reprezentuje szkoła kanadyjska, według której bezpieczeństwo ludzkie dotyczy ochrony ludzi przed nagłymi wypadkami w życiu codziennym (w pracy, w domu, społeczeństwie) oraz praw człowieka i wolności politycznych. Drugie podejście reprezentuje szkoła japońska koncentrująca się na wolności od potrzeb, zatem według niej bezpieczeństwo ludzkie związane jest z zapewnieniem egzystencjalnych potrzeb jednostki (Marczuk, 2012, s. 31–31, 36). Koncepcja human security formułuje cele i zadania, do jakich ma dążyć i jakie ma wykonywać obrona cywilna, i wskazuje na źródła zagrożeń, takie jak łamanie praw człowieka zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, procesy globalizacyjne, katastrofy naturalne czy zmiany klimatyczne, a także na państwo, które może stanowić niebezpieczeństwo dla swoich obywateli. Ponadto ochrona cywilów przed katastrofami naturalnymi, konfliktami zbrojnymi oraz pomoc humanitarna w czasie pokoju i wojny wpisuje się w nurt liberalny. Jak pisze Patrick Morgan, nurt ten cechuje optymizm w udoskonalaniu polityki międzynarodowej. Badacz widzi ją jako ewolucję, charakteryzującą się

współzależnościami, współpracą, pokojem i bezpieczeństwem, oraz zwraca uwagę na prawa człowieka i konieczność podejmowania wysiłku na rzecz budowania pokoju (czego przykładem są misje, nie tylko stabilizacyjne, ale też humanitarne prowadzone przez np. UE czy ONZ). Według przedstawicieli nurtu liberalnego „współpraca między państwami i społeczeństwem nie musi być ograniczona i trudna” (Morgan, 2013, s. 29–32).

Przedmiotem analizy niniejszego artykułu jest Międzynarodowa Organizacja Obrony Cywilnej (International Civil Defence Organisation, dalej: ICDO) oraz jej geneza i działalność na przełomie XX i XXI wieku. Warto wspomnieć, iż na rzecz ludności cywilnej działają organizacje międzynarodowe, takie jak ONZ, czy związki państw takie jak Unia Europejska. Z kolei United Nations Disaster Assessment and Coordination (UNDAC) jest to mechanizm ekspercki Narodów Zjednoczonych ds. oceny i koordynacji działań w przypadku wystąpienia kryzysów humanitarnych, katastrof naturalnych lub spowodowanych przez człowieka. Innym przykładem jest Dyrekcja Generalna ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności. Wśród organizacji pozarządowych wymienić należy Międzynarodowy Czerwony Krzyż, Polską Akcję Humanitarną, Caritas czy agencję ONZ Światowy Program Żywnościowy i inne.

Obrona cywilna – aspekty definicyjne

Pierwsze koncepcje obrony cywilnej pojawiały się w latach 20. XX wieku. Okres II wojny światowej, a następnie zimna wojna sprawiły, że obrona cywilna zorientowana była na pomoc ludności przed zagrożeniami militarnymi (np. atakiem jądrowym). W latach 90. XX wieku w zakresie obrony cywilnej znalazła się nie tylko ochrona przed atakiem militarnym, ale także pomoc dla ofiar klęsk żywiołowych i katastrof oraz ochrona przed innymi zagrożeniami. Zmiana ta spowodowała pojawienie się wielu terminów o różnej specyfice, jak: zarządzanie kryzysowe (*crisis management*), zarządzanie katastrofami (*emergency management* czy *disaster management*) (Wikipedia, 2017) czy też obrona cywilna, nazywana także ochroną ludności lub ochroną cywilną. Stanowi ona pozamilitarny element systemu obronnego państwa i zdefiniować ją można jako zapewnienie bezpieczeństwa ludziom, mieniu i środowisku przed klęskami i zdarzeniami każdego rodzaju zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. W dokumencie ICDO pt. *Constitution and Regulations* (2017) pojawiają się następujące terminy: ochrona cywilna (*civil protection*), obrona cywilna (*civil defence*) i bezpieczeństwo cywilne (*civil safety*). Wszystkie one są zorientowane na zarządzanie sytuacjami nadzwyczajnymi. W niniejszym artykule autorka używa określenia obrona cywilna lub skrót OC.

Jak podaje *The Free Dictionary* za *American Heritage Dictionary of the English Language* obrona cywilna to: „szereg środków nadzwyczajnych podjętych przez zorganizowaną grupę ochotników/wolontariuszy cywilnych dla zapewnienia bezpieczeństwa życia i mienia w przypadku klęski żywiołowej lub ataku wroga”¹ (*The Free Dictionary*, 2017). Z kolei Random House Kernerman Webster’s College Dictionary podaje, iż obro-

¹ “A range of emergency measures to be taken by an organized body of civilian volunteers for the protection of life and property in the event of natural disaster or enemy attack”.

na cywilna to: „plany i działania organizowane przez cywilów mające na celu ochronę osób i mienia w razie klęski żywiołowej, wojny lub innego zagrożenia”² (*The Free Dictionary*, 2017). Z kolei polski badacz Waldemar Kitler definiuje obronę cywilną jako „ogół prawideł, zasad, czynności i środków realizowanych przez podmioty cywilne (niewojskowe) w sferze bezpieczeństwa narodowego, na rzecz ochrony ludności [...] Czynności i środki w obronie cywilnej mają charakter zapobiegawczy, ochronny i reaktywny wobec różnego rodzaju zagrożeń godzących w bezpieczeństwo określonego podmiotu (człowieka, grupy ludzi, środowiska)”. Dlatego, jak podaje autor, w praktycznym zastosowaniu terminem OC określa się najczęściej „działania sektora cywilnego (podmiotów niewojskowych) mających charakter humanitarny i związany z zapewnieniem bezpieczeństwa ludności cywilnej, jej, życia, zdrowia, dóbr i środowiska w czasie wojny, gdzie zapewnione są siły i środki oraz osoby (wyjątkowo także wojskowe) do wykonania tej misji” (Kitler, Skrabacz, 2010, s. 78).

Na koniec przytoczyć należy definicje OC w rozumieniu I Protokołu dodatkowego konwencji genewskiej z 1977 r. (art. 61(a)): „określenie «obrona cywilna» oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych [...], mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przewyżczanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania” (Protokół dodatkowy do konwencji genewskiej, 1949; International Civil Defence Organisation [ICDO], 2017)³.

Międzynarodowe podstawy prawne obrony cywilnej

Na rozwój międzynarodowych podstaw prawnych dla obrony cywilnej wpłynęły wydarzenia, m.in. stworzenie międzynarodowej organizacji Czerwonego Krzyża przez Jeana Henriego Dunanta oraz większa wrażliwość na cierpienia poszkodowanych cywilów w czasie konfliktów zbrojnych, wojna rosyjsko-japońska 1904–1905 oraz I i II wojny światowe. Podstawy prawne obrony cywilnej opierają się na międzynarodowym prawie humanitarnym (zwanym także prawem konfliktów zbrojnych lub prawem wojny), wśród których istotne są konwencje haskie z 29 lipca 1864 i 18 października 1907 r. oraz konwencje genewskie z 12 sierpnia 1949 r. wraz z protokołami dodatkowymi z 1977 r.⁴ Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny dotyczą: I konwencja – ochrony osób cywilnych i chorych w armiach czynnych (Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, 1949); II konwencja – polepszania losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (Konwencja o polepszaniu losu rannych, chorych

² „plans and activities organized by civilians to protect people and property in case of natural disaster, war, or other emergency”.

³ “civil defence’ means the performance of some or all of the ... humanitarian tasks intended to protect the civilian population against the dangers [of hostilities or disasters], and to help it to recover from the immediate effects of hostilities or disasters and also to provide the conditions necessary for its survival.”

⁴ Wśród innych dokumentów można także wymienić: konwencję haską o ochronie dóbr kulturalnych w czasie konfliktu zbrojnego z 1954 r.; II protokół do konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego z 1999 r.

i rozbitków sił zbrojnych na morzu, 1949); III konwencja – traktowania jeńców wojennych (Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych, 1949); IV konwencja – ochrony osób cywilnych podczas wojny (Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny, 1949). Następnie 8 czerwca 1977 r. przyjęto protokoły dodatkowe do Konwencji Genewskiej⁵, które odnosiły się do: I – ochrony ofiar konfliktów zbrojnych o charakterze międzynarodowym oraz II – ochrony ofiar konfliktów nie mających charakteru międzynarodowego (Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, 1977). Wspomnieć należy, że według I protokołu dodatkowego do konwencji genewskich z sierpnia 1949 r. ustalony został katalog zadań OC, który dotyczy: służby ostrzegawczej; ewakuacji; przygotowania i organizowania schronów; obsługi środków zaciemnienia; ratownictwa; służb medycznych (włączając pierwszą pomoc oraz opiekę religijną); walki z pożarami; wykrywania i oznaczania stref niebezpiecznych; odkażania i innych podobnych działań ochronnych; dostarczania doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia; doraźnej pomocy dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami; doraźnego przywrócenia działania niezbędnych służb użyteczności publicznej; doraźnego grzebania zmarłych; pomocy w ratowaniu dóbr niezbędnych dla przetrwania; dodatkowych rodzajów działalności, niezbędnych dla wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowania i prac organizacyjnych (Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, 1977).

Geneza Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej

Międzynarodowa Organizacja Obrony Cywilnej wywodzi się z koncepcji francuskiego lekarza, generała Georges'a Saint-Paula, który po wydarzeniach i okrucieństwach w czasie I wojny światowej zaproponował, aby państwa ustaliły na swych terytoriach tzw. strefy bezpieczeństwa (*safety areas*), strefy zneutralizowane ( ) lub miasta otwarte (*open towns*), w których mogłaby się chronić ludność cywilna (głównie kobiety, dzieci, osoby starsze i niedołążne) w czasie ewentualnego konfliktu zbrojnego. Innym celem była ochrona zabytków i dóbr kultury. W 1931 r. w Paryżu zaczęło funkcjonować stowarzyszenie Strefy Genewskie (fr. *Des Lieux de Genève*, ang. *Geneva Zones*). Cztery lata później uznane ono zostało przez parlament francuski. Jednym z jego pierwszych sukcesów było ustalenie stref zneutralizowanych podczas: wojny domowej w Hiszpanii, która rozgrywała się w latach 1936–1939; na terytoriach krajów zaangażowanych w konflikt chińsko-japoński⁶ w 1937 r. oraz we Francji podczas II wojny światowej. W 1937 r. stowarzyszenie przeniesione zostało do Genewy i przyjęło nazwę Stowarzyszenie Ochrony Ludności Cywilnej i Budynków Historycznych w Czasie Wojny (*The International Association for the Protection of Civilian Populations and Historic Buildings in Wartime*). Odegrało ono istotną rolę podczas konferencji dyplomatycznej, obradującej w Genewie

⁵ Rzeczpospolita Polska jako współautor konwencji ratyfikowała ją w 1954 r., a przyjęła 19 września 1991 r. jako 110. państwo.

⁶ Wojna chińsko-japońska trwała w latach 1937–1945.

w 1949 r., w której ustaleniach założono utworzenie stref bezpieczeństwa i miejscowości (localities) dla ludności cywilnej (ICDO, 2017).

W roku 1958 Strefy Genewskie stały się organizacją pozarządową i przyjęły nazwę Międzynarodowa Organizacja Obrony Cywilnej (dalej: ICDO), która nawiązała współpracę z narodowymi organizacjami obrony cywilnej, przedsięwzięła i promowała studia w zakresie ochrony ludności; planowała wymianę doświadczeń i koordynację działań w dziedzinie zapobiegania katastrofom, przygotowania i interwencji. W tym samym roku utworzono w Genewie Międzynarodowe Centrum Alarmowania przed Zagrożeniami Radioaktywnymi (International Centre of Radioactive Alert) (ICDO, 2017). Podkreślić należy, że w latach 1958–2001 odbyło się 12 światowych konferencji zorganizowanych przez ICDO. Stworzono możliwość przynależności indywidualnej i zbiorowej do organizacji, pełne uczestnictwo w pracach organizacji jest zagwarantowane tylko dla państw członkowskich, które zaakceptują konstytucję. Pierwszymi krajami, które przystąpiły do ICDO były Egipt, Iran i Filipiny. Siedemnastego października 1966 r. członkowie organizacji uchwalili tekst konstytucji. Sześć lata później, w 1972 r., w życie weszła Konstytucja ICDO, która we wstępie określa jej status jako organizacji międzyrządowej. Postanowiono także obchodzić co roku, 1 marca, Światowy Dzień Obrony Cywilnej. Dopiero w 1976 r. Szwajcarska Rada Federalna (ang. Swiss Federal Council) i ICDO podpisały umowę o uregulowaniu statusu prawnego organizacji w Szwajcarii (ICDO, 2017).

Ryc. 1. Emblemat Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej.

Źródło: *International Civil Defence Organisation*, Pobrane 4 stycznia 2017 z: <http://www.icdo.org>.

Oprócz Konstytucji ICDO w Ammanie i Pekinie ustalone zostały deklaracje określające mandat organizacji. W 1994 r. w Ammanie, podczas 10. Światowej Konferencji Obrony Cywilnej, przyjęto Powszechną Deklarację Ochrony Ludności (tzw. *Universal Declaration on Civil Protection*), w której wezwano rządy do: a) rozwijania profilaktyki i gotowości jako integralnej części polityki rozwoju i strategii, a tym samym integracji w zakresie planowania społeczno-gospodarczego na wszystkich poziomach w poszczególnych państwach; b) rozszerzenia koncepcji i definicji obrony cywilnej, przyjętej w protokole dodatkowym konwencji genewskich z 1977 r., poza konflikty zbrojne i ro-

zumienia jej jako obejmującej wszystkie działania humanitarne związane z ochroną ludności, ich mienia, środowiska, ochrony przed wypadkami i katastrofami wszelkiego rodzaju; c) przeglądu i wzmocnienia krajowych struktur obrony cywilnej w celu umożliwienia odegrania kluczowej roli ogólnego koordynatora w działaniach krajowych dotyczących gotowości i reagowania; d) utworzenia struktur OC w państwach, które nie posiadają obrony cywilnej. Następnie w Pekinie w 1998 r., podczas 11. Światowej Konferencji Obrony Cywilnej przyjęto międzynarodowy znak obrony cywilnej (niebieski trójkąt równoboczny na pomarańczowym tle), a także emblemat. W maju 2000 r. w Genewie przyjęto Deklarację Genewską „Obrona Cywilna, jako narzędzie zrównoważonego rozwoju” (ICDO, 2017). Z kolei w maju 2016 r. na spotkaniu Zgromadzenia Ogólnego w Kirgistanie określono wygląd flagi ICDO, jednak na stronie internetowej znajduje się tylko jej opis (ICDO, 2017).

Struktura i członkostwo w ICDO

Strukturę ICDO stanowią: Zgromadzenie Ogólne składające się z delegatów państw członkowskich (58 państw), które obraduje co dwa lata na sesjach zwyczajnych; Rada Wykonawcza (22 państwa), która spotyka się przynajmniej raz do roku, oraz Sekretariat odpowiedzialny za zarządzanie i administrowanie organizacją (ICDO, 2017)). Obecnie w kadencji 2015–2018 sekretarzem generalnym ICDO jest Vladimir Kuvshinov⁷. Wcześniej sekretarzami generalnymi byli: generał Nawaf Al. Sleibi (2003–2013), pułkownik Sadok Znaidi (1987–2002), Milan Bodi (1951–1958, sekretarz stowarzyszenia Strefy Genewskiej; 1958–1972 sekretarz pozarządowej ICDO i 1972–1986 sekretarz międzyrządowej ICDO), Henri George (1937–1958)⁸ i chirurg, generał Georges Saint-Paul.

Obecnie organizacja liczy 58 członków⁹; w 2016 r. dołączyły do niej Tadżykistan, Sudan Południowy i Republika Korei Południowej. Obserwatorami jest 17 państw: Białoruś, Chile, Komory, Francja, Malta, Mauritius, Nikaragua, Portugalia, Monako, Runda, Serbia, Słowacja, Republika Południowej Afryki, Szwajcaria, Ukraina, Uzbekistan, Zimbabwe. Stowarzyszonych z ICDO jest 30 członków, którzy stanowią dwie kategorie: pierwsza to rządowe i pozarządowe organizacje, stowarzyszenia, fundacje, instytuty naukowe, a druga to prywatne komercyjne lub przemysłowe przedsiębiorstwa, których

⁷ Vladimir Kuvshinov wcześniej był długoletnim pracownikiem (od 1993 r.) Ministerstwa Federacji Rosyjskiej ds. Obrony Cywilnej, Sytuacji Nadzwyczajnych i Usuwania Skutków Klęsk Żywiolowych (EMERCOM).

⁸ Założyciel Międzynarodowego Stowarzyszenia „Stref Genewskich”, pierwszy sekretarz Stowarzyszenia „Stref Genewskich”.

⁹ Należą do nich: Algieria, Armenia, Azerbejdżan, Bahrain, Benin, Bosnia i Hercegowina, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Republika Środkowej Afryki, Czad, Chiny, Kongo, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kuba, Cypr, Demokratyczna Republika Konga, Egipt, Salwador, Gabon, Gruzja, Ghana, Gwinea, Gwinea Bissau, Haiti, Irak, Jordania, Kazachstan, Kirgistan, Liban, Lesotho, Liberia, Libia, Malezja, Mali, Mauretania, Mołdawia, Mongolia, Maroko, Niger, Nigeria, Oman, Pakistan, Palestyna, Katar, Kuwejt, Republika Korei Południowej, Federacja Rosyjska, Arabia Saudyjska, Senegal, Południowy Sudan, Sudan, Syria, Tadżykistan, Togo, Tunezja, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Jemen.

aktywność bliska jest realizowanemu mandatowi ICDO, np.: EMERCOM of Russia; Corps Mondial de Secours (Francja); Disaster Management Training Center (Jordania); Institute of Civil Protection and Emergency Management – ICPEM (Wielka Brytania); International Institute of Security and Safety Management – IISSM (Indie) (ICDO, 2017).

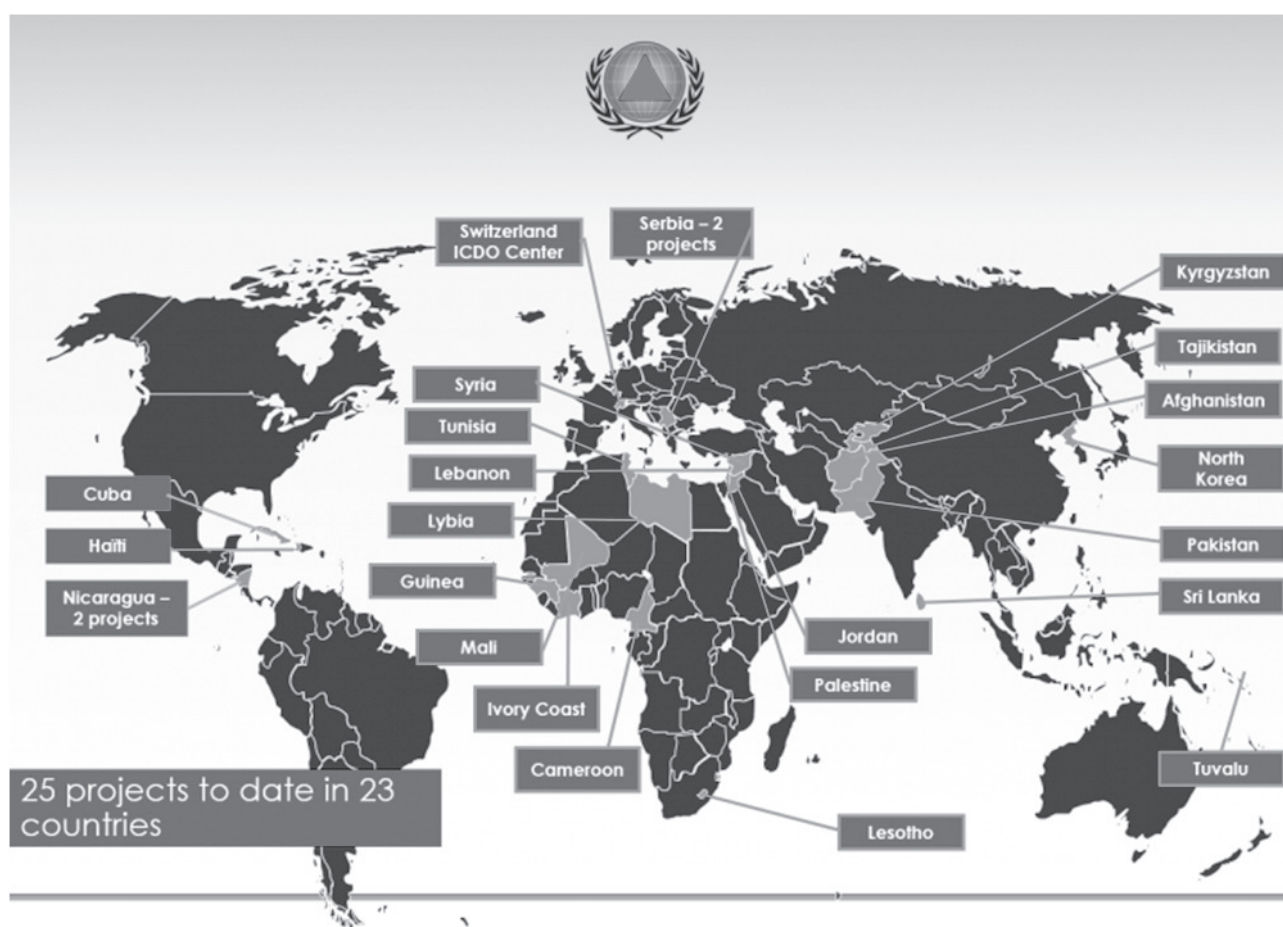
Działalność ICDO

ICDO działa w kilku obszarach, takich jak: budowanie potencjału narodowego (*national capacity building*), współpraca międzynarodowa (*international cooperation*), działalność humanitarna (*humanitarian projects*), oraz podejmuje kwestie dotyczące świadomości i gotowości (*awarness and preparedness*). Pierwsza płaszczyzna obejmuje szkolenia praktyczne i teoretyczne związane z zarządzaniem w sytuacjach kryzysowych, obroną cywilną i operacjami ratownictwa górskiego. Drugi aspekt to audyt i konsultacje obrony cywilnej w zakresie: tworzenia grup szybkiego reagowania, badań dotyczących wzmocnienia budowy zdolności w celu zmniejszenia ryzyk terytorialnych, analizy zasobów prywatnych i publicznych środków oraz strategii na potrzeby sytuacji kryzysowych, podnoszenia świadomości dotyczącej roli przedstawicieli administracji lokalnej w dziedzinie zwalczania katastrof, które ICDO oferuje państwom członkowskim od 2004 r. Trzecia płaszczyzna to pomoc techniczna, która realizowana jest od 2002 r. w celu wspierania rozwoju krajowych struktur ochrony ludności państw członkowskich ICDO. W ramach takiej pomocy dostarczano odzież ochronna, sprzęt pierwszej pomocy, zbiorniki na wodę, szpitale mobilne, systemy oświetleniowe. Jak podano na stronie ICDO, w 2014 r. wsparcie techniczne było największe i aż 16 państw otrzymało sprzęt specjalistyczny, m.in. Senegal (epidemia gorączki krwotocznej Ebola), Mongolia, Bośnia i Hercegowina (powódź), Uzbekistan, Kamerun, Gruzja (powódź), Kazachstan (ICDO, 2017).

W ramach drugiego obszaru, współpracy międzynarodowej, ICDO organizuje konferencje i wystawy, w których biorą udział zarówno przedstawiciele rządu, jak i sektora prywatnego. Jednak głównym celem jest wzmocnianie współpracy poprzez szkolenia ekspertów, co związane jest z kolejnymi kwestiami, takimi jak działalność poprzez projekty humanitarne oraz krzewienie świadomości na temat obrony cywilnej wśród ludności. Przykładem może być czwarta Międzynarodowa Konferencja i Wystawa Bezpieczeństwa Pożarowego, która odbyła się w marcu 2016 r. w Kuwejcie. Z kolei w ramach misji ICDO jej przedstawiciele złożyli w 2016 r. oficjalną wizytę w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w Serbii, w Bośni i Hercegowiny, a także w Kuwejcie, Kirgistanie i Jordanii (ICDO, 2017). Ponadto wśród partnerów organizacji wymienione zostały: UNDAC – mechanizm ekspercki Narodów Zjednoczonych ds. oceny i koordynacji działań w przypadku wystąpienia kryzysów humanitarnych, katastrof naturalnych lub spowodowanych przez człowieka; Dyrekcja Generalna ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności UE; Biuro ONZ ds. Przestrzeni Kosmicznej (UNOOSA), Europejska Agencja Kosmiczna, Światowa Organizacja Meteorologiczna. ICDO współpracuje także z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, czego wyrazem było zorganizowane

przez obie organizacje spotkanie ekspertów obrony cywilnej, które odbyło się w 1997 r. w Gollion (Szwajcaria). Podczas tego spotkania podsumowano zmiany, jakie zaszły w świecie w latach 1977–1997, omówiono wpływ na kształtowanie priorytetów obrony cywilnej i coraz większej roli ONZ zwłaszcza w misjach pokojowych i humanitarnych. W raporcie końcowym, podsumowującym spotkanie stwierdzono, iż zasady obrony cywilnej są wciąż aktualne (także 20 lat po tym spotkaniu), i powinny pozostać podstawą do dalszej jej działalności (*Civil Defence 1977–1997 – from law to practice. Report from the meeting of experts, 1997*). ICDO posiada także status obserwatora przy Zgromadzeniu Ogólnym ONZ zgodnie z rezolucją 70/122 z 14 grudnia 2015 r. (*General Assembly of the United Nations, 2017*).

Ryc. 2. Projekt realizowane przez ICDO

Źródło: *International Civil Defence Organisation*, Pobrano 6 stycznia 2017, z: <http://www.icdo.org>.

W ramach trzeciego obszaru ICDO realizuje wiele projektów humanitarnych, takich jak rozminowywanie (Liban, Serbia, Nikaragua, Sri Lanka) oraz pomoc humanitarna (Afganistan, Kirgistan, Tadżykistan, Korea Północna, Libia i Tuwalu). Jak podkreślono na stronie organizacji, strategicznym partnerem jest Ministerstwo Federacji Rosyjskiej ds. Obrony Cywilnej, Sytuacji Nadzwyczajnych i Usuwania Skutków Klęsk Żywiolowych (EMERCOM of Russia, 2017), które powstało w 1994 r. Obecnie szefem

ministerstwa jest Vladimir Puchkov. Jednym z zadań tego resortu jest prowadzenie działań związanych z ochroną ludności, obroną cywilną, zarządzaniem kryzysowym, udzielaniem pomocy humanitarnej zarówno na obszarze Rosji, jak i poza granicami Federacji Rosyjskiej (ICDO, 2017; EMERCOM of Russia, 2017).

Czwarty obszar ukierunkowany jest na kształtowanie świadomości na temat obrony cywilnej. W ramach obchodów dnia obrony cywilnej pomiędzy 2002 a 2015 r. podejmowane były tematy jej dotyczące oraz bezpieczeństwa na drodze, bezpieczeństwa w szkole, bezpieczeństwa w miejscu pracy, pierwszej pomocy, ochrony środowiska, obrony cywilnej jako narzędzia międzynarodowej solidarności w obliczu katastrof, roli kobiet w obronie cywilnej, ochrony dóbr kultury, redukcji katastrof i zrównoważonego rozwoju (ICDO, 2017).

Celem ICDO jest ponadto informowanie społeczeństwa o roli obrony cywilnej oraz edukowanie go, jak zachować się w sytuacjach zagrażających życiu, zdrowiu czy utracie mienia. Istotna jest edukacja dzieci, np. jak zachować się w wypadku pożaru czy burzy oraz co oznaczają poszczególne znaki (jak spadające skały, wyjście ewakuacyjne itp.). Na stronie internetowej umieszczone są także gry, zabawy i quizy dla dzieci. Dostępne są ponadto informacje (bardzo okrojone) dla podróżujących na temat numerów telefonów alarmowych państw świata (ICDO, 2017).

Podsumowanie

Międzynarodowa Organizacja Obrony Cywilnej jest słabo znanym podmiotem stosunków międzynarodowych. Chiny i Rosja wydają się jej najważniejszymi członkami. Wśród państw europejskich członkami są jedynie Rosja, Bośnia i Hercegowina oraz Cypr, natomiast Szwajcaria, Francja, Portugalia, Białoruś, Malta, Ukraina, Słowacja i Serbia mają status obserwatora. Z jednej strony można stwierdzić, że przynależność poszczególnych państw do ICDO tworzy polityczny układ sił i strefy wpływów. Z drugiej zaś, że celem ICDO jest pomoc w tworzeniu struktur obrony cywilnej w krajach słabo rozwiniętych. Niewiele państw świata może pochwalić się dobrze zorganizowaną obroną cywilną, za przykład mogą służyć systemy zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej w USA i Szwajcarii (Gryz, Kitler, 2007, s. 82–87; Kitler, Skrabacz, 2010, s. 108–112). Obrona cywilna jest dziedziną zaniedbaną i w wielu przypadkach schodzi na dalszy plan, gdyż interesy ekonomiczne, militarne i polityczne wydają się istotniejsze.

Niewątpliwie w ramach ICDO brakuje np. instytutu/centrum naukowo-badawczego, które mogłoby nawiązać szerszą współpracę z podobnymi instytucjami, szkołami, ośrodkami akademickimi, w których rozwijane są tematy dotyczące prawa humanitarnego, obrony cywilnej, zarządzania kryzysowego państw członkowskich organizacji. W ramach ICDO nie funkcjonuje także instytucja, która mogłaby śledzić najważniejsze wydarzenia na świecie w kontekście katastrof naturalnych, spowodowanych przez człowieka lub wojen i konfliktów zbrojnych.

Wojny, konflikty, sytuacje kryzysowe, międzynarodowe, regionalne i lokalne oraz katastrofy różnego pochodzenia są i będą codziennością świata w XXI wieku. Wyzwaniem dla ICDO jest rozwój organizacji (w tym pozyskiwanie nowych członków,

obserwatorów i partnerów), uświadamianie i informowanie ludności o zagrożeniach, a w sytuacjach kryzysowych pilne niesienie wszelkiej możliwej pomocy cywilom w myśl motto: „Ochrona ludności, mienia i środowiska”, (ang. *Protection of the population, property, and the environment*), które przyświeca ICDO.

BIBLIOGRAFIA

- Civil Defence 1977–1997 – from law to practice. Report from the meeting of experts*, 1997, International Committee of the Red Cross., Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r., z: <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/report/civil-defence-report-020797.htm>.
- Constitution and Regulations*, 2017., Pobrano 20.06. czerwca 2017 r., z: http://www.icdo.org/files/8013/9307/7565/Constitution_full_doc_-_EN.pdf.
- EMERCOM of Russia, The Ministry of the Russian Federation for Civil Defence, Emergencies and Elimination of Consequences of Natural Disasters, 2017, Pobrano 4 stycznia 2017, z: <http://en.mchs.ru>.
- General Assembly of the United Nations, 2017, Observers., Pobrano 04.01.4 stycznia 2017 r., z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/INF/70/5.
- Gryz J., Kitler W.(2007), *System reagowania kryzysowego*, Toruń: Adam Marszałek., s. 82–87.
- Human Development Report 1994* (1994), New York – Oxford, Oxford University Press, Pobrano 10 stycznia 2017 r., z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf.
- Humanitarian Aid and Civil Protection., Pobrano 02.01.2 stycznia 2017 r., z: <http://ec.europa.eu/echo>.
- International Civil Defence Organisation [ICDO] 2017., Pobrano 02.01.2 stycznia 2017 r., z: <http://www.icdo.org>.
- International Civil Defence Organisation*, 2017., Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r., z: <http://www.icdo.org>.
- Kaldor M. (2007), *Human Security. Reflections on Globalization and Intervention*, Polity Press.
- Kerr P. (2013), *Human Security*, w:in: A. Collins ed., *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press.
- Kitler W., Skrabacz A. (2010), *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Warszawa: Towarzystwo Wiedzy Obronnej.
- Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny(VI konwencja genewska)*, Genewa 12 sierpnia 1949 r. (Dz.U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171, załącznik). Pobrano 05.01.2017 r. z: http://www.pck.org.pl/pliki/mp/1949_Genewa_-_IV_KG.pdf.
- Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny(VI konwencja genewska)*, Genewa 12 sierpnia 1949 r. (Dz.U z 1956 r., nr 38, poz.171,załącznik). Pobrano 5 stycznia 2017 z: http://www.pck.org.pl/pliki/mp/1949_Genewa_-_IV_KG.pdf.
- Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (II konwencja genewska)*, Genewa 12 sierpnia 1949 r. (Dz.U. z 1956 r., Nnr 56, poz. 175, załącznik). Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r. z: http://www.pck.org.pl/pliki/mp/1949_Genewa_-_I_KG.pdf.
- Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (I konwencja genewska)*, Genewa, 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. N, nr 38, poz.171, załącznik). Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r., z: http://www.pck.org.pl/pliki/mp/1949_Genewa_-_I_KG.pdf.
- Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych (III konwencja genewska)*, Genewa 12 sierpnia 1949 r. (Dz.U. z 1956 r., Nnr 56, poz. 175, załącznik). Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 z: http://www.pck.org.pl/pliki/mp/1949_Genewa_-_III_KG.pdf.
- Łoś-Nowak T. (red.) (2008), *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Łoś-Nowak T.(red.)(2008), *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Marczuk K. P. (2012), *Bezpieczeństwo społeczne: potrzeba szerokiego ujęcia. Implikacje dla Polski*, w: *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia – Uwarunkowania – Wyzwania*, A. Skrabacz, S. Sulowski, red., (s. 31–32, 36), Warszawa. Dom Wydawniczy Elipsa.
- Morgan P. (2013), *Liberalism*, w: *in: Contemporary Security Studies*, A. Collins (ed.), Oxford University Press.
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych*, 8 czerwca 1977 r., Dz.U. z 1992 r. Nnr 41, poz. 175, załącznik., Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r. z: http://www.pck.org.pl/pliki/konwencje/i_pd.pdf.
- The Free Dictionary*, 2017., Pobrano z 02.012 stycznia 2017 r. z: <http://www.thefreedictionary.com/civil+defense>.
- United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs., Pobrano 04.01.4 stycznia 2017 r., z: <http://www.unocha.org>.
- Wikipedia 2017, *Civil Defence*, Pobrano 05.01.5 stycznia 2017 r., z: https://en.wikipedia.org/wiki/Civil_defense#Civil_defense_organizations.
- World Meteorological Organisation. Pobrano 04.01.4 stycznia 2017 r., z: <http://www.wmo.int>.